

S. YU. Tsiporenko, I. V. Loskutova

IMMUNOREHABILITATION WITH ALFAGIN OF MEN, SUFFERING ON OLIGOSYMPOMATIC FORMS OF A CHRONIC UROGENITAL INFECTION COMPLICATED BY STERILITY

Keywords: chronic urogenital infection, infertility, alfagin, immunorehabilitation.

Concentrations of pro- and antiinflammatory cytokines in the seed of patients with oligosymptomatic forms of a chronic urogenital infection complicated by sterility are studied. It is set that their correlation influences on the processes of maturation. The immunorehabilitation of men with this pathology by combined immunologic medicine of phytoogenous of Alfagin results in the increasing of impregnating potential.

УДК 582.615.279.322 : 616.33-002

ЕФЕКТИВНЕ ЛІКУВАННЯ ДИСПЕПСІЇ У НЕМОВЛЯТ І ОТРУЄНЬ ПРЕПАРАТАМИ МІДІ ЗА ДОПОМОГОЮ САМОСИЛУ ГАЙОВОГО (*TEUCRIUM CHAMAEDRIS L.*) (Огляд літератури)

■ В. І. Лушпа, к. біол. н., доц. каф. ботаніки

■ Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Рід *Самосил* (*Teucrium*) налічує понад сотню видів, які ростуть у помірному та субтропічному поясах.

Самосили – багаторічні, рідко однорічні трави, напівчагарники або чагарники з декоративним листям. Листки – цілісні, пір’ястолопатеві або пір’ясторозсічені. Квітки – двогубі, але цей рід рослин характерний і тим, що у квітці рослин повністю відсутня верхня губа віночка.

Чимало видів самосилу багаті на ефірні олії, тому вони мають характерний різкий запах.

На території країн СНД поширено близько 20 видів самосилу, в Україні – 8. З них часто зустрічаються: *самосил білоповстистий* (*T. Polium L.*); *самосил східний* (*T. Orientale L.*); *самосил гірський* (*T. Montanum L.*); *самосил круглолистий* (*T. rotundifolium Schreb.*). Однак найпоширенішим видом є самосил гайовий.

Самосил гайовий (*Teucrium chamaedrys L.*). Російська назва – дубровник обыкновенный. Родина **губоцвіті** (**Lamiaceae, Labiatae**). Невеликий (заввишки 10-35 см) розгалужений напівкущик з повзучим кореневищем. Стебло – повзучо-висхідне із здерев’янілими гілочками біля основи, звичайно пухнасте, коротковолосисте. Листки супротивні, біля основи пластинки клиноподібні, звужені в короткий черешок; нижні – оберненояйцеподібні, горішні – довгасті, нерівномірно надрізанозарубчасті. Квітки середньої величини у пазушних 2–6-квіткових кільцях, спрямовані всі в один бік, утворюють коротке китицеподібне верхівкове суцвіття. Квітки неправильні, оцвітина подвійна. Чашечка трубчаста з п’ятьма зубцями і десятьма жилками, біля основи на нижньому боці вона трохи здута. Віночок завдовжки 11-15 мм, блідо-пурпуровий, складається неначе з однієї п’ятилопатевої нижньої губи, в 2,5 раза довший від чашечки. Тичинок – чотири, висуваються з виїмки верхньої губи. Маточка одна, зав’язь верхня, чотирилопатева. Плід розпадається на чотири округло-яйцеподібні, сітчасто-зморшкуваті горішки. Самосил гайовий

росте у хвойних, рідше у мішаних лісах, на галявинах і сонячних узліссях, степових схилах і кам’янистих відслоненнях, рідше на пісках, віддає перевагу вапняним ґрунтам. Рослина світлолюбна, олігомезотроф, мезофіт. Цвіте у червні-липні. Поширений самосил по всій Україні, трапляється в Європейській частині Російської Федерації (Волзько-Донський і Причорноморський райони) та на Кавказі.

Лікарська, отруйна, медоносна, танідоносна, фарбувальна і декоративна рослина[7].

Використання в медицині. Для лікарських цілей застосовують квітки, листки, плоди й сік. Листя й квітки збирають під час цвітіння, плоди – у міру дозрівання. Зібрану сировину прив’ялюють під прямими сонячними променями і досушують у тіні. У сушарнях траву самосилу гайового необхідно сушити за температури 30-35 °С. Сухої трави одержують 25 %, зберігають у коробках, вистелених папером.

Надземна частина рослини – офіційна у Франції.

Свіжу квітучу рослину (сік і есенція) широко використовують у гомеопатії.

Хімічний склад. Надземна частина містить вуглевод стахіозу, ефірну олію приємного запаху 0,05-0,1 %, у її складі – каріюфілен 60 %, борнілацетат – 7,84 %, пінен, камфен, ізоаміловий спирт, борнеол, ізовалеріаналь. Іридоїди – гарпагід, 8-О-ацетилгарпагід. Дитерпеноїди, (у %): теукрин А – 0,14, теукрин С – 0,002, теукрин І – 0,003, теукрин Е – 0,018, теукрин Р – 0,007, теукрин НІ, теухамедрин А, теухамедрин В, 6-епітеукрин, теугин, дигідро-теугин – 0,006, теухамедрин С, теукроксид, хамедроксид, теуквін, теуквідин, теуфлін, теукрин Н2, теуфлідин, ізо-теуфлідин. Стероїди: стигмастерин, Р-ситостерин. Алкалоїди – 0,11 %, холін. Вітамін С. Фенолкарбонова кислота та її похідна – хлорогенова. Дубильні речовини – 3,5 %. Флавоноїди – 3,4 %: диосмін, ізокверцитрин, нухензеїн,

5,7,3',4'-тетрагідроксифлавонон(лютеолін),5,7,4'-тригідроксифлавонон (апигенін), 5, 6, 7-тригідроксифлавонон, 5, 6, 7, 4'-тетрагідроксифлавонон. У суцвіттях знайдено ефірнуолію – 0,032 %, у її складі (в %) α -туїен – 0,1, α -пінен – 0,1, 0-пінен – 0,1, октен-1-ол-3 – 1,5, мирцен – 0,1, п-цимол – 0,1, лімонен – 0,1, нонаналь – 0,1, ліналоол – 1, камфора – 0,1, терпіненол-4 – 0,1, міртеналь – 0,1, α -терпінеол – 0,3, міртенол – 0,1, пулегон – 0,2, ветіспіран – 0,2, дигідроздулан I – 0,1, дигідроздулан II – 0,1, тимол – 0,3, карвакрол – 1,2, α -кубобен – 0,9, β -бурбонен – 2,1, каріофілен – 20,7, гумулен – 14,2, δ -кадинен – 1,8, β -бізаболен – 3,7, окискаріофілен – 6,2, триметил-пентадекан – 1,7. У плодах виявлені іридоїди, а в насінні – жирнуолію, в гідролізаті кислоти (у %): пальмітинова – 6,8, стеаринова – 2,2, олеїнова – 17,2, лінолева – 36,7, ліноленова – 37,1 [13].

Фармакологічні властивості: стимулює секрецію шлунка; протиотрута від укусів скорпіона, змій, саламандри, скажених тварин, отруйних комах, а також протиотрута у разі отруєння важкими металами; в'язучий; протигарячковий; гемостатичний (у разі геморою) засоби. В Ірані – порошок застосовують у лікуванні гіпертрофії селезінки і як діуретичний засіб [13].

Колектив авторів [6] пропонує використовувати самосил гайовий як протизапальний, спазмолітичний, протиатеросклеротичний, сечогінний, кровоспинний, відхаркувальний, болетамувальний, місцево анестезуючий, в'язучий, жовчогінний і вітрогінний засоби та для покращання секреторної функції шлунка і підвищення апетиту жовчотворчий засіб, а зовнішньо він чинить епітелізуючий ефект [9].

У повчальній поетичній поемі Одо із Мена «Масец floridus» (Про властивості трав, XI ст.) повідомляється про запобігання смерті від укусів змій і отруйних комах тертою травою самосилу, а також про очищення застарілих ран й виразок за допомогою тертої трави з медом. Терту траву самосилу гайового заливають оливковою олією і нею натирають тіло для зогрівання [10].

Авіценна рекомендує збирати самосил гайовий як тільки він появиться. Дія – відкриває, розріджує, трохи зігріває. У суміші з медом очищає хронічні виразки. Свіжий або у відварі допомагає у разі розриву м'язів. Вино з ним корисне від спазмів і поганого травлення шлунка, чим воно старше, тим краще. Сухі пігулки, виготовлені із самосилу гайового, та відвар трави в оливковій олії застосовують у разі виразки ока, а розтерта трава допомагає позбавитися слізної фістули. Самосил гайовий ефективний при хронічному кашлі, він зменшує потовщення селезінки і допомагає у разі чорної жовтухи, а також на початку утворення водянки.

Самосил гайовий гонить сечу і місячні, виганяє плід. У вигляді лікарської пов'язки його застосовують у разі укусів змій.

За браком самосилу гайового його заміником є корені **сідача конопляного (*Eupatorium cannabinum L.*)**. (Цей вид є у флорі України) [5].

Авіценна [4] рекомендує самосил гайовий у складі ба-

гатокомпонентних трав'яних зборів.

Лікарська кашка Гермеса, яка дуже допомагає у лікуванні нирок, шлунка, виразок на кишках, метеоризму, водянки, жовтухи, запаморочення, а переважно вона призначається у разі болей у суглобах і подагри.

До складу багатокомпонентного збору тер'як фарук (64 компоненти, не рахуючи меду й вина) входить три види самосилу – самосил гайовий, самосил білоповстистий (*Teucrium polium L.*) і третій без зазначення видової приналежності. До іншого пропису тер'як фарук (70 компонентів, не рахуючи меду й вина) також входить самосил гайовий.

За твердженням Авіценни, цей тер'як фарук – найкращі та найдосконаліші складні ліки, тому що їм притаманна безліч корисних властивостей, особливо проти отрут – зміїної, скорпіону і скаженої собаки, а також проти прийнятих смертельних отрут; від лихоманки, паралічу, епілепсії, паралічу лицьового нерва, тремтіння, мани', божевілля, від прокази і, особливо, від лускатого лишаю.

Тер'як фарук бадьорить серце, загострює почуття, збуджує апетит, зміцнює шлунок, полегшує дихання, усуває перебої серця, припиняє кровохаркання, допомагає також від більшості болей у нирках і в сечовому міхурі, дробить камені, допомагає у разі виразок на кишках, внутрішніх затвердін у печінці, селезінці та в інших органах.

До складу лікарської кашки Мітридат (53 складники, не рахуючи меду й вина) входить два види самосилу, самосил дібровний не зазначений. Мітридат поступається тер'яку лише в ефективності дії проти зміїної отрути.

Лікарська кашка, яку приписують Саніту. Вона виводить із сечею пісок. Ця лікарська кашка містить крім меду і вина 23 складники, у тому числі два види самосилу – дібровного і білоповстистого.

Вино з самосилом гайовим зігріває і допомагає при спазмах, жовтусі, у разі повільного травлення і від водянки.

Пігулки, які містять 12 складників і три види самосилу – с. гайовий, с. білоповстистий і самосил невідомого виду, корисні у разі хронічної лихоманки, захворювання печінки й селезінки і початкової стадії водянки.

Пігулки джасліка. Вони очищають шлунок від слизу, діють вітрогінно у разі нетравлення їжі. Містять 13 складників, у тому числі й самосил гайовий.

Ійарадж Лугазійї містить 36 складників, у тому числі самосил гайовий і самосил білоповстистий. Ці ліки допомагають у лікуванні хвороб шкіри (лишаї, прокази тощо), головного болю, мігрені, запаморочення, епілепсії, глухоти, періодичної лихоманки, у разі ішіасу, подагри, болів у суглобах, вухах, очах, поліпшують травлення.

У всіх нижче наведених багатокомпонентних препаратах присутній само сил – Ійарадж Лугазійї за прописом Філагрія, Ійарадж Лугазійї за прописом Павла, Ійарадж Руфа, Ійарадж Архігена, Ійарадж Архігена за прописом Павла, Великий тайадаритус, Другий тайадаритус, Тайадаритус з мускатним горіхом, Другий послаблювальний тайадаритус, Ійарадж Галена, Ійарадж Галена за прописом Фуліса, Ійарадж Галена за прописом Ібн Сарафійуна,

Йіарадж Гіппократа, Другий Йіарадж Гіппократа, Йіарадж Філагора, Йіарадж Бусита, Йіарадж Та'му Антиохійського, Маленький калкаланадж, Лікарська кашка Гермеса (два приписи). Усього 20 прописів [4].

Авіценна у 3-й книзі, том I [1] подає 5 приписів за участю самосилу гайового, у II томі [2] – 15.

У давнину самосил гайовий використовували для лікування подагри, а також як компонент незвичайної патоки, яку готували у Стародавній Греції як протиотруту разом з іншими інгредієнтами (імбир, мира, шафран, кориця та ін.) Побутувала маса рецептів приготування патоки з використанням листя й соку самосилу гайового [16].

В альтернативній фітотерапії [11] повідомляють про застосування препаратів самосилу гайового (однокомпонентний) у разі запалення губи, хронічного холециститу, жовчнокам'яної хвороби; трикомпонентний (трава звіробою, золототисячника і самосилу гайового) – у разі печії; восьмикомпонентний (кореневище свинорою, трава звіробою, листки верби білої, листки подорожника великого, листки мучниці, квітки дивини густоквіткової, приймочки кукурудзи, трава самосилу гайового) – при папіломі сечового міхура; 12-ти компонентний – при раку крові, білокрів'ї.

У разі виразки шлунка змішати порівну траву самосилу гайового, свіжі корені хрону, меду і самогону. Настояти 2 доби. Приймати по 1 ст. л. кілька разів на день [11].

За отруєння свинцем автор [11] пропонує такий рецепт: 8 ст. л. трави золототисячника, 2 ст. л. самосилу гайового на 1 л вина, настояти 20 днів. Приймати по 50 мл щогодини (джерело Животич) [11].

Нині самосил гайовий внутрішньо використовують як ефективний засіб у разі поганого травлення шлунка, болю у шлунку і кишечнику, печії, проносу, метеоризму, дизентерії, сечокам'яної і жовчнокам'яної хвороб, подагри, ревматизму й алергії. Препарати рослини з успіхом застосовують у разі кровохаркання, лихоманки, імпотенції, геморою, порушення місячних.

Зовнішньо самосил гайовий ефективний у лікуванні гнійних ран, чиряків, білей у жінок, геморою, ревматизму суглобів, а також як кровоспинний засіб. Особливо у лікуванні ран ефективна паста трави самосилу з медом.

Загалом самосил гайовий підвищує імунітет і діє як протимікробний і протизапальний засоби, покращує апетит, жовчоутворення, травлення, проявляє сечогінну, тонізуючу і загально зміцнювальну дію.

Протипоказання щодо застосування рослини не виявлені.

Відвар трави – як потогінний, легкий проносний, у разі анемії, хронічних респіраторних захворювань, переміжної лихоманки, метеоризму.

Настій і відвар трави рекомендують як тонізуючий, і ароматичний засоби. Порошок трави – у разі гіпертрофії селезінки. Настій квіток – у лікуванні анемії, хвороб селезінки, головним чином, за підвищеною її функції [12, 14].

У Болгарії в народній медицині самосил гайовий

широко рекомендують для поліпшення секреції шлунка, підвищення апетиту, у разі гастралгії, колітів, печії, відрижки, метеоризму, діареї, дизентерії, ревматизму, подагри, жовчнокам'яної хвороби, кровохаркання, як сечогінний засіб. Зовнішньо – (у вигляді ванн, компресів, спринцювань) – у разі геморою, білей, чиряків, гнійних ран і хвороб очей.

Настій: 4 ч. л. подрібненої трави самосилу гайового на склянку окропу (добова норма). Цей же настій застосовують зовнішньо для компресів, припарок для суглобів, примочок (захворювання очей), спринцювань (білі), ванн тощо [8].

Відома цілителька Людмила Кім рекомендує уразі тремтіння рук приймати настій трави самосилу гайового і листків шавлії лікарської, взятих порівну.

Спиртовий екстракт в експерименті підвищує тонус міометрія, проявляє лактогенну й антибактеріальну активність [17].

У країнах Західної Європи та в Індії самосил гайовий використовують як тонізуючий, сечогінний, потогінний і жовчогінний засоби; для поліпшення травлення, у разі шлункових кольок, асцити, кровохаркання, золотухи; як ароматизатор.

Настій квіток: 15 г квіток самосилу гайового заливають 200 мл окропу, настоюють на киплячій водянній бані 15 хв., охолоджують 45 хв. за кімнатної температури, проціджують. Приймають по 2 ст. л. тричі на день до їди. Цей настій можна застосовувати і зовнішньо.

Відвар трави: 20 г надземної частини самосилу гайового заливають 250 мл окропу, настоюють на киплячій водянній бані 30 хв., охолоджують 10 хв., не знімаючи з бані, проціджують. Приймають по 2 ст. л. двічі-тричі на день до їди.

Свіжий сік трави самосилу гайового для очей розводять у співвідношенні 1:2; для внутрішнього застосування – по 1 ч. л. тричі на день, запивати водою (30-50 мл) [17].

У м. Тараща на Київщині народна цілителька Оляницька Марія Ісаківна ефективно лікувала грудних діток хворих на диспепсію, вона врятувала чимало малюків від неминучої смерті за допомогою самосилу гайового.

Є відомості про протиотрутну дію самосилу у випадку отруєння мідним купоросом.

Вирощування. Самосил гайовий невибагливий до умов вирощування, не вимагає особливого догляду, росте на будь-якому садовому ґрунті, зимостійкий. Він досить добре розвивається як на сонячних, так і в тінистих місцях. Ніяких захворювань або шкідливих комах на цій рослині не виявлено. Найсуворіші зими він переносить успішно і завжди залишається красивим.

У перший рік садження створюється враження, що самосил гайовий не росте. Зате після вкорінення, в наступні роки рослина росте й розвивається нормально. Навесні укорочують підсохлі гілочки, а деякі зрізають на рівні землі.

Щоправда, обрізані дощенту гілочки відростають пізніше, але вигляд рослини стає вишуканим.

У дизайні саду рекомендують застосовувати самосил гайовий для створення карликового живоплоту (подібно лаванді та самшиту), для бордюрів, альпійських гірок. Його використовують також як ґрунтопокривну рослину.

Орнаментальні, насичено-зелені, блискучі листки самосилу мають пишній і разом з тим акуратний вигляд в облямівці клумб, міксбордерів, квітників, бордюрів. Помічено, що тільки в групі, у масових насадженнях самосил гайовий дуже ефектний, особливо гарний на схилах.

У Європі самосил гайовий є одним з найдекоративніших видів рослин, який використовують у ландшафтному дизайні, особливо у створенні «вузлових» клумб [16].

Інше використання. Деякі види самосилу використовували у харчовій промисловості для надання пиву світлого кольору, а напоям іншого смаку й аромату.

Самосил гайовий вважається шкідливою рослиною для великої рогатої худоби – він надає молоку й молочним продуктам неприємного часникового запаху та гірко-присмаку.

Самосил гайовий – хороший літній медонос – він цвіте масово, його охоче відвідують бджоли, він приваблює інших корисних комах і метеликів.

У квітках і листках самосилу гайового міститься ефірна олія (0,06 %) приємного запаху. У його коренях виявлені таніди, придатні для дублення шкіри і залежно від протрави корені дають жовту, коричневу, сіро-зелену й оранжеву фарби [7].

Близькі види. Самосил білоповстистий (*Teucrium polium* L.) – багаторічна трав'яна рослина заввишки 15-35 см, кільця квіток зібрані в густі головчасті або зонтикоподібні суцвіття білувато-жовтуватого кольору. Квітки завдовжки 5-8 мм. Листки зарубчасто-зубчасті. Рослини сірі від повстистого опушення. Цвіте у липні-вересні.

Самосил білоповстистий відкриває усі внутрішні закупорки. Свіжий загоює свіжі рани, а сухий загоює злякисні виразки, особливо маленькі і підсохлі. Спричиняє головні болі.

З оцтом самосил білоповстистий – добра мазь у разі пухлини або затвердіння селезінки. Він шкідливий для шлунка, проте допомагає від жовтухи, особливо відвар його різновидності і корисний у разі водянки. Все ж він погано діє на шлунок.

Самосил білоповстистий гонить сечу і місячні, сприяє похудінню жінок, послаблює. Він добре допомагає від хронічної лихоманки, укусів скорпіона, а відвар трави – від укусів усяких змій. Ним окурують приміщення і стелять під постіль для відлякування змій [5].

Припускають, що настій кореня самосилу білоповстистого допомагає у разі укусу комахи джарари з гострою отрутою, вона селиться в заростях ферули смердючої (Середня Азія) і маскується під її колір.

Коли покусав скажений собака, то немає кращих ліків, як тирлич і самосил білоповстистий. Відвар трави само-

силу білоповстистого, в якому варять горішки малої пінії, листя кипарису і сім'я кропиви, п'ють з оливковою олією у разі укусу ящірки саламандри. Самосилом білоповстистим лікують брудні виразки і чотириденну лихоманку [3].

У 1-у томі 3-ї книги Авіценни [1] самосилбілоповстистий є компонентом 8 приписів, а у II томі [2] – 15.

Іспанські вчені Університету Гранади знайшли нові активні фенольні сполуки в таких продуктах, як мед, оливкова олія, волоські горіхи і в самосилі білоповстистому. Медики довели потужний антиоксидантний потенціал досліджуваних продуктів. Завдяки високій природній антиоксидантній активності фенольні сполуки в чотирьох видах проаналізованих продуктів впливають на роботу всього організму і запобігають розвитку таких серйозних захворювань, як цукровий діабет, ожиріння, рак, серцево-судинні порушення і артеріальна гіпертензія. Метод капілярного електрофорезу виявився новаторським для аналізу фенольного складу меду і волоських горіхів. Крім того, інноваційна техніка дозволила біологам уперше ідентифікувати сильні фенольні сполуки в цих продуктах [15].

Самосил часниковий (*Teucriums cordium* L.) – багаторічна трав'яна рослина заввишки 25-50 см з повзучим кореневищем. Квітки розміщені по 2 у пазухах приквіткових листків, які значно перевищують квітки. Нижні стеблові листки сидячі, волосків у зіві чашечки нема.

Препарати самосилу часникового сприяють загоєнню страшних та злякисних ран. Вони ефективні у разі розриву м'язів.

Його сік знеболює. Свіжою рослиною склеюють хронічні виразки, присипають «дикі» м'ясо. З оцтом – змазують ділянки, уражені подагрою, із нього готують воскову мазь від болю в хребті. У суміші з солодким складником готують ліки для злизування від кашлю. З підсолодженою медом водою самосил часниковий дають у разі печії в шлунку, дизентерії та утрудненого сечовипускання. Якщо жінка уведе його у піхву – погонить місячні [5].

Самосил часниковий Авіценна зазначає у 3 прописах в I-у томі 3-ї книги [1] і в одному прописі – у II томі [2].

Висновки

Завдяки наявності у надземній частині самосилу гайового різноманітних біологічно активних речовин його препарати проявляють широкий спектр фармакологічних властивостей.

Найголовніші з них – стимулювання секреторної функції шлунка, протиотрута у разі укусів скорпіона, змій, саламандри, скаженої собаки, отруйних комах, а також протиотрута за отруєння важкими металами.

Природні запаси сировини самосилу гайового незначні, тому є потреба розробити технологію його вирощування і залучити науковців до створення лікарських препаратів на основі трави самосилу гайового.

Література

1. Абу Али Ибн Сина (Авиценна). Канон врачебной науки / Абу Али Ибн Сина (Авиценна). [Книга III. Том I. Издание второе. Перевод с арабского У. И. Каримова и М. А. Салье. Общая мед. редакц. проф. В. Н. Терновского. Филолог. редакц. докт. филол. н. А. К. Аренде]. – Ташкент: ФанУзССР, 1979. – 792 с.
2. Абу Али Ибн Сина (Авиценна). Канон врачебной науки / Абу Али Ибн Сина (Авиценна). [Книга III. Том II. Издание второе. Перевод с арабского П. Г. Булгакова, М. А. Салье, К. В. Юсупова и В. В. Матвеева. Общая мед. редакц. проф. В. Н. Терновского и член-кор. Б. Д. Петрова]. – Ташкент: ФанУзССР, 1980. – 704 с.
3. Абу Али Ибн Сина (Авиценна). Канон врачебной науки / Абу Али Ибн Сина (Авиценна). [Книга IV. Издание второе. Перевод с арабского М. А. Салье. Издание подготовлено У. И. Каримовым]. – Ташкент: ФанУзССР, 1980. – 736 с.
4. Абу Али Ибн Сина (Авиценна). Канон врачебной науки / Абу Али Ибн Сина (Авиценна). [Книга V. О простых лекарствах. Издание второе. Перевод с арабского У. И. Каримова]. – Ташкент: ФанУзССР, 1980. – 329 с.
5. Абу Али Ибн Сина (Авиценна). Канон врачебной науки / Абу Али Ибн Сина (Авиценна). [Книга II. Издание второе. Перевод с арабского Ю. Н. Завадовского и С. Мирзаева. Издание подготовлено У. И. Каримовым]. – Ташкент: ФанУзССР, 1982. – 832 с.
6. Виноградова Т. А. Полная энциклопедия. Практическая фитотерапия. [Под общей редакцией проф. Б. Н. Гажёва] / Т. А. Виноградова, Б. Н. Гажёв, В. М. Виноградов, В. К. Мартынов. – М.: «Олма-Пресс», Спб: Издательский Дом «Нева», «Валери СПД», 1998. – 640 с. – Приложение. – С. 596-631. – Дубровник трава. – С. 604-605.
7. Єлін Ю. Я. Дари лісів / Ю. Я. Єлін, М. Я. Зерова, В. І. Лушпа, С. І. Шаброва С. [4-е вид., доп. і перер.]. – К.: Урожай, 1987. – 304 с.
8. Йорданов Д. Фитотерапия. Лечение лекарственными травами / Д. Йорданов, П. Николов, А. Бойчинов. – София: Медицина и физкультура, 1970. – 344 с. – *Teucrium chamaedrys* L. – Дубровник пурпуровый (растигор). – С. 268-269.
9. Лікарські рослини: [Енциклопедичний довідник. Відп. редактор Гродзінський А. М.]. Текст. / – К.: Вид-во Українська Енциклопедія ім. П. Бажана, УВКЦ «Олімп», 1992. – 544 с. – Самосил білоповстистий, самосил гайовий. – С. 391. – Самосил часниковий. – С. 392.
10. Одо из Мена. «*Macer floridus*» («О свойствах трав») – дидактическая поэма (XI в.). [Перевод с латинского]. – М.: Медицина, 1976. – 272 с.
11. Осетров В. Д. Альтернативная фитотерапия / В. Д. Осетров. – К.: Наукова думка, 1993. – 221 с.
12. Палов Манфريد. Энциклопедия лекарственных растений. [Перевод с немецкого. Предисловие И. А. Губанова] / Манфريد Палов. – М., 1998. – 467 с. – Дубровник. – С. 405.
13. Растительные ресурсы СССР. Цветковые растения, их химический состав, использование; семейства *Nirpuridaceae* – *Lobeliaceae*. – Санкт-Петербург: Наука, 1991. – 200 с. – *Teucrium* – Дубровник. – С. 97-98.
14. Лекарственные травы. [Электронный ресурс]. Дубровник обыкновенный, применение в – Режим доступа: doctor.wponline.com/article.php?sid=40362.
15. Нетецька А. [Электронный ресурс]. Дубровник – полезный экзот в моём саду – Режим доступа: www.gardenia.ru/pages/dubrovnik001.htm.
16. Травник – лікарських рослин. [Электронный ресурс]. Дубровник звичайний. Режим доступа: http://q98760q.narod.ru/article_78.htm.

Надійшла до редакції 17.01.2014

УДК 582.615.279.322 : 616.33-002

В. І. Лушпа

ЭФЕКТИВНЕ ЛІКУВАННЯ ДИСПЕПСІЇ У НЕМОВЛЯТ І ОТРУЄНЬ ПРЕПАРАТАМИ МІДІ ЗА ДОПОМОГОЮ САМОСИЛУ ГАЙОВОГО (*Teucrium chamaedris* L.) (Огляд літератури)

Ключові слова: самосил гайовий, диспепсія, отруйні тварини, важкі метали.

Завдяки наявності у надземній частині самосилу гайового різноманітних біологічно активних речовин його препарати проявляють широкий спектр фармакологічних властивостей.

Найголовніші з них – стимулювання секреторної функції шлунка, протиотрута у разі укусів скорпіона, змії, саламандри, скаженої собаки, отруйних комах, а також протиотрута за отруєння важкими металами.

У своїх творах Авіценна подає близько 50 одно- і багатоконпонентних приписів за участю самосилу гайового.

У народній медицині України застосовують траву самосилу гайового у лікуванні диспепсії у немовлят і у разі отруєння сполуками важких металів.

Природні запаси сировини самосилу гайового незначні, тому є потреба розробити технологію його вирощування і залучити науковців до створення лікарських препаратів на основі трави самосилу гайового.

В. И. Лушпа

ЭФФЕКТИВНОЕ ЛЕЧЕНИЕ ДИСПЕПСИИ У МЛАДЕНЦЕВ И ОТРАВЛЕНИЙ ПРЕПАРАТАМИ МЕДИ С ПОМОЩЬЮ ДУБРОВНИКА ОБЫКНОВЕННОГО (*Teucrium chamaedris* L.) (Обзор литературы)

Ключевые слова: дубровник обыкновенный, диспепсия, ядовитые животные, тяжелые металлы.

Благодаря наличию в надземной части дубровника обыкновенного разнообразных биологически активных веществ его препараты проявляют широкий спектр фармакологических свойств.

Самые главные из них – стимулирование секреторной функции же-

лудка, противоядие в случае укусов скорпиона, змей, саламандры, бешеной собаки, ядовитых насекомых, а также противоядие при отравлении тяжелыми металлами.

В своих произведениях Авиценна подает около 50 одно- и многокомпонентных прописей с участием дубровника обыкновенного.

В народной медицине Украины применяют траву дубровника обыкновенного в лечении диспепсии у новорожденных и при отравлении соединениями тяжелых металлов.

Природные запасы сырья дубровника обыкновенного незначительные, поэтому есть необходимость разработать технологию его выращивания и привлечь ученых к созданию лекарственных препаратов на основе травы дубровника обыкновенного.

V. I. Lushpa

EFFECTIVE TREATMENT OF DYSPEPSIA IN INFANTS AND POISONED COPPER USING DRUGS (*Teucrium chamaedris* L.) (Review of literature)

Keywords: *Teucrium chamaedris* L., dyspepsia, poisonous animals, heavy metals.

Due to the presence of overground part *Teucrium chamaedris* L.) various biologically active substances drugs show its wide range of pharmacological properties.

Chief among them – stimulating the secretory function of the stomach, an antidote when bitten by a scorpion, snakes, salamanders, mad dogs, poisonous insects, as well as heavy metal poisoning.

In his works Avicenna takes about 50 single-and multi prescriptions with *Teucrium chamaedris* L.

In folk medicine Ukraine, the herb is used *Teucrium chamaedris* L. in the treatment of dyspepsia in infants and in case of poisoning by heavy metal compounds.

Natural stocks of raw *Teucrium chamaedris* L. small, so there is a need to develop the technology of its cultivation and attract scientists to create drugs based on herbs *Teucrium chamaedris* L.

